

Repolainen 95

Jäsentiedote 2/2021

SA-Kuva

www.repola-seura.net

Repolainen

Repola-seura ry:n jäsenlehti

Numero 95, 2/2021, toukokuu

Numeron 96 aineisto lähetettävä päätoimittajalle 31.8.2021 mennessä

Päätoimittaja

Lea Tserni-Puittinen

leatserni@gmail.com

puh. 050 520 4121

Kylänlahdentie 24, 81810 Jamali

Toimituskunta

Repola-seuran hallitus

Repola-seura ry

Hallituksen ja toimihenkilöiden yhteystiedot ovat takakannen etusivulla.

Seuran nettisivut ovat osoitteessa www.repola-seura.net, josta löytyy myös vanhoja Repolaisen numeroita.

Jäsenhakemukset ja osoitteenmuutokset

Jäsensihteeri Päivi Kiiskinen, Kiehiskuja 3, 80140 Joensuu,

gsm 050 511 6580, paivi.kiiskinen1@gmail.com

Vuosijäsenmaksu 25 e, ainaisjäsenmaksu 200 e, kannatusjäsenmaksu 100 e, perheenjäsenmaksu puolisosta ja alle 15-vuotiaasta lapsesta 0 e. Vuosijäsenmaksu maksetaan toukokuussa Repolaisessa oleva viitenumero mainiten.

Seuran pankkitili: Op Polvijärvi, FI05 5354 0420 0466 26.

Painopaikka: Kirjapaino PR-Offset, Joensuu

Kansikuva: Pekka Savinainen kahvilla Inarin vartioasemalla Stalinin kanavalle suuntautuneen sissiretken jälkeen heinäkuussa 1941 (SA-kuva, Sotasampo/Erik Jalmari Paavilainen)

Kohti terveempää aikaa

Repola-seuran vuosikokous pidettiin Joensuussa maaliskuun lopussa. Kokouksen pitämisessä sääntöjen mukaisesti oli koronapandemian vuoksi epävarmuutta loppuun asti, mutta onneksi helpottunut tilanne salli Pohjois-Karjalassa kokoontumisen. Toivottavasti tilanne muuttuu paremmaksi koko maassa kesään mennessä ja saamme nauttia ”koronavapaasta kesästä”.

Haluan tässä toivottaa seuramme toimintaan mukaan uudet hallitukseen valitut jäsenet Antti Holopaisen ja Jyrki Kyöttisen. Antti on aktiivinen toimija Karjalaan suuntautuvassa toiminnassa ja Jyrki on juuriltaan Repolan Kyöttisiä. Uskon, että yhteistoiminta on hedelmällistä sekä uusille jäsenille että seurallemme.

Samalla esitän lämpimät kiitokset hallitustyön jättäneille Lea Tajakalle ja Asko Saarelaiselle. Käsitykseni mukaan molemmat ovat seuran toimintaan edelleen osallistuvia Repolaisen ”avustavia toimittajia” ja kirjoittavat jäsenlehtemme edelleen.

Sata vuotta sitten oli käynnistynyt pakolaisvirta Venäjältä Suomeen. Repolasta ja sen lähialueilta tuli väestöä, joka oli kokenut olonsa epävarmaksi kotipaikoillaan. Vaikka Suomi vasta itsenäistyneenä valtiona ei vielä ollut parhaimmillaan, olivat olot kuitenkin vakaat. Karjalan pakolaisten statuksen saaneet sijoittuivat eri puolille maata työelämään ja olivat heti toimeentulossa kiinni.

Vuosikokouksessa hyväksytyn toimintasuunnitelman mukaan matkaa Repolaan ei tänä poikkeuksellisen vuotena ole suunnitelmissa. Emme silti unohda juuriamme, vaan jatkamme yhteyden pitämistä rajan taakse Repolan kyliin ja haemme siihen uusia toimintamuotoja. Toistan taas vanhaa totuutta: Jotta ymmärtäisimme nykyistä aikaa, on meidän tunnettava myös historiaa. Monien vaiheitten jälkeen uskon parempien aikojen vielä tulevan ja avoimuuden lisääntyvän.

Hyvää kesää 2021

Puheenjohtaja
Ville Päänttönen

Ukko-Pekka ja viimeinen sissi – Pekka ja Pauli Savinaisen elämänvaiheita

Rajan kansa liikkeessä

Venäjän vallankumoukset, Repolan ja Porajärven jääminen Tarton rauhassa (1920) Neuvosto-Venäjälle ja Karjalan kansanousu saivat aikaan mittavan pakolaisaallon itärajalla 1920-luvun taitteessa. Ajan levottomuuksien ja neuvostovallan takia karjalaiset heimopakolaiset, talonpojat ja kauppiaat, siirtyivät Suomeen. Liikettä itärajalla oli myös toiseen suuntaan; suomalaiset punapakolaiset hakivat turvaa aateveljiensä luota ja osa heimopakolaisista palasi takaisin entisille kotiseuduilleen.

Syyt palaamiseen olivat moninaiset. Heimopakolaisia veti takaisin kotiseudun ja omaisten kaipuu, huoli toimeentulosta ja epävarmuus tulevaisuudesta. Tulopaikkakuntien väestön epäluulo ja työnsaannin vaikeus olivat työntäviä tekijöitä. Toimeentulon turvaaminen ja mahdollisuus rajan taakse jääneiden sukulaisten tapaamiseen houkutteli monia itärajan kunnissa asuneita pakolaismiehiä tiedusteluretkille. Matkoillaan he olivat uuden isänmaan asialla.

Suomen ja Neuvostoliiton toisiinsa kohdistama tiedustelu oli vilkasta 1920- ja 1930-luvuilla. Rajan

pinnassa asuneet ihmiset joutuivat tahtomattaan kahden tulen väliin. Tiedustelutoiminta lisäsi yhteyksiä Lieksasta itään.

Suomen sotilaallisesta tiedustelusta vastasi yleisesikunnan tiedustelutoimisto, jolla oli alatoimistot Viipurissa ja Sortavalassa ja 1930-luvun loppupuolelta myös Kajaanissa ja Rovaniemellä. Sortavalan alatoimiston organisaatiota vahvistettiin 1930-luvun puolivälissä, jolloin luutnantti Paul Marttina sijoitettiin Nurmekseen paikallisen tiedustelutoiminnan päälliköksi. Hän johti varsin itsenäisesti Lieksan ja Nurmeksen seudulta harjoitettua tiedustelua. Marttinan toimipaikka siirtyi talvisodan alla Kajaaniin.

Tiedustelua harjoittivat myös Etsivän Keskuspoliisi (EK), rajavartiolaitos ja useat heimojärjestöt. 1920-luvun puolivälin jälkeen Neuvostoliitossa harjoitettu tiedustelu jäi lähes kokonaan sotilastiedustelun tehtäväksi.

Lieksaan 1920-luvulla muuttaneet entiset tsaarin armeijan sotilaat, Repolan Kolvasjärven kylästä kotoisin ollut Ivan Romanoff eli Juho ”Ibi” Romanainen ja Paa-

tenen Särkijärveltä kotoisin ollut Pekka Savinainen, tekivät jo ennen sotia useita tiedustelumatkoja Venäjän Karjalaan.

Perhe Siperiaan – Pekka Suomeen

Pekka Savinainen syntyi Seesjärven luoteispuolella sijaitsevassa Särkijärven kylässä tammikuussa 1894. Vahvan pojan nuoruus kului Venäjän Karjalassa maatalous- ja metsätöissä. Kotitilalla harjoitettiin pienviljelystä, kaskeamista, sepäntöitä ja aittakauppaa. Metsästys ja kalastus toivat suurperheelle lisäruokaa ja -ansioita. Tilalla oli muutama lehmä ja hevonen sekä pienkarjaa. Poikasena Pekka toimi paimenen apulaisena, kun koko kylän karjaa paimennettiin yhdessä.

Kuusilapsisen perheen toimeentulo oli tiukkaa ja työmahdollisuudet rajallisia. Vuonna 1914 Pekka lähti suorittamaan asevelvollisuutta Venäjän armeijaan. Samana vuonna syttyneen ensimmäisen maailmansodan aikana Pekka taisteli eri rintamilla (Saksa, Itävalta, Romania) ja haavoittui kuusi kertaa. Pahin haavoittuminen tapahtui sodan loppupuolella itärintamalla taistelussa saksalaisia vastaan, minkä jälkeen häntä hoidettiin sotilassairaalassa Moskovassa neljä kuukautta. Tsaarin armeijassa Pekka yleni kapteeniksi.

Toipilaana Pekka palasi takaisin kotiinsa Särkijärvelle ja solmi avio-
liiton Paatenesta kotoisin olleen Majan kanssa. Pian perheeseen syntyi tytär Pola. Nuoren perheen elämä ei kuitenkaan jatkunut rauhallisissa merkeissä kommunismin levitessä itsenäisyydestä ja Tarton rauhan jälkeen itsehallinnosta haaveilevaan Karjalaan. Vuosina 1918–1920 Pekka taisteli bolsevikkeja vastaan Vienan Karjalassa; ensin brittien johtamissa joukoissa ja sen jälkeen joko valkoisten venäläisten tai karjalaisten joukoissa. Keväällä 1920 hän joutui jättämään perheensä ja pakenemaan Suomeen. Pekka kävi kuitenkin salaa tapaamassa perhettään kulkien satojen kilometrien matkan Lieksasta Pieningän salon läpi kotiseudulle.

Pekka osallistui myös 1920-luvun alkuvuosien Karjalan kansanousuun. Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että Enso-Gutzeit lupasi Lieksan sahaa hevoset ja kuljetuskaluston metsäsissien huoltotehtäviin syksyllä 1921. Pekka lieene jo tuolloin työskennellyt Gutzeitin Rantalan sahalla, joten voidaan pohtia, oliko tunnettu heimosoturi aloitteellinen asiassa vai houkutteliko yhtiötä sissien tukemiseen edullisen raaka-aineen hankinta Itä-Karjalasta?

Pian Pekan pakenemisen jälkeen perheen äiti Tatjana, kolme siskoa ja veli otettiin kiinni ja vietiin Si-

periaan kuljettavaan vankijunaan. Sairasta Pekan isää Imania bolsevit eivät huolineet mukaansa ja hän jäi pienen Pola-tytön kanssa kotitilalleen, mutta kuoli varsin pian tapahtuman jälkeen. Nuorin sisarista onnistui pakenemaan junasta ja palasi kävellen takaisin kotiinsa. Pekan äiti ja kaksi siskoa kuolivat ankan pakkotyön rasituksiin vankileirillä. Ville-poika määrättiin Siperiasta Venäjän armeijaan ja Keski-Aasiassa käytäviin taisteluihin, jossa hän kaatui. Perheen lapsista Antti oli jäänyt Karjalaan, mutta hänkin joutui Stalinin vainoissa vankileirille Siperiaan. Antti pääsi kuitenkin leiriltä hengissä vapauteen.

Juuri ennen perheen joutumista Siperiaan Pekka kävi hakemassa raskaana olevan vaimonsa Suomeen. Pieni Pola-tytär jouduttiin jättämään Pekan vanhempien hoiviin vaarallisen pakomatkan takia. Pakolaisten ensimmäinen majointuspaikka löytyi Lieksan pappilan renkituvasta, jossa myös poika-Pauli syntyi toukokuussa 1922. Pekka pääsi töihin Enso-Gutzeitin Rantalán sahalle ja uusi koti löytyi Lieksanjoen rannalta. Myöhemmin Savinaiset asuivat Vehkakankaalla. Lieksassa perheen lapsista syntyivät Heikki, Anni, Maikki, Ville ja Jaakko.

Rantalán sahan palon jälkeen (1933) Pekka jäi työttömäksi, mutta pääsi pian lumitöihin Veitsiluodon

Kevätniemen sahalle. Ura jatkui hevosmiehenä yhtiön savotoilla, joille Paulikin pääsi pienestä pitäen mukaan. Maiju Keynään kesällä 1939 tekemässä haastattelussa Pekka kertoi työskennelleensä Gutzeitin sahalla 12 vuotta ja sen jälkeen tilapäistöissä ja hevosajossa.

Pian tsaarin armeijan upseerille ja Karjalan polut tuntevalle miehelle löytyi myös muita tehtäviä. Pauli Savinainen kertoo isänsä tiedustelu-uran alkuvaiheista kirjassaan Viimeinen partio (2004):

”Niinpä eräs armeijan herra otti häneen yhteyttä. – Meillä olisi ehdotus, joka voisi kiinnostaa teitä. Tarvittaisiin pätevä mies salaiseen tiedustelutehtävään rajan takana. Te olisitte siihen sopiva henkilö. Palkka tulisi olemaan moninkertainen sahan töissä saamaanne verrattuna. Isän ei tarvinnut kauan miettiä, vaan hän vastasi heti: – Lähden tehtävään mielelläni, onhan se minun Karjalani!”

Pekan työtehtäväksi kerrottiin turkisinahkojen kerääminen Lieksan Kauppa Osakeyhtiölle. – Hän viipyi työmatkoillaan usein kaksi, jopa kolmekin viikkoa yhteen menoon. Kotona ei tiedetty, missä hän milloinkin liikkui. Edes äiti ei tiennyt mitään isän kulkemisista, ihmetteli vain, että kylläpä se Mauranen maksaa reilusti niistä nahkoista, muisteli Pauli Savinainen

isänsä salaperäistä työtä.

Historian tutkija Einar Laidinen kirjoittaa teoksessa ”Vihollisen selustassa” neuvostolähteisiin viitaten Savinaisen harjoittaneen tiedustelutoimintaa Lieksasta käsin vuodesta 1933 alkaen. Savinaista kuvattiin aktiiviseksi ja kokeneeksi tiedustelijaksi, joka kävi Neuvostoliitossa keräämässä vakoilutietoja ja värväämässä agentteja Suomen tiedusteluelimiin. Pekalla oli tiedustelukohteissaan yhteyshenkilöitä, joilta hän sai tietoja. Savinaisen kerrottiin käyneen tiedustelumatkoiilla Neuvostoliitossa vuoteen 1941 mennessä kaksikymmentä kertaa.

Jotkut näistä matkoista Pekka teki yhdessä Juho Romanaisen kanssa, johon hän oli tutustunut Onni Palasteen mukaan jo tsaarin armeijassa. Esimerkiksi vuonna 1938 Pekka matkusti yhdessä Romanaisen kanssa tiedustelutehtävissä Segezan asemalta Sorokkaan. Lokakuussa 1939 tekemältään matkalta Pekka hän toi tärkeitä tietoja Neuvostoliiton joukkojen kuljetuksista Suomen rajan läheisyyteen.

Polan tarina

Pekan ja Majan paetessa Suomeen Pola-tytär jäi Pekan vanhempien huomaan. Perheen vangitsemisen jälkeen kotitaloon jäivät vain sairaskki ja pieni tyttö. Onneksi naapu-

rit ottivat Polan turviinsa ukin kuoleman jälkeen. Myöhemmin Pola varttui Majan vanhempien ja Siperiasta paenneen tätinsä hoivissa Paatenessa.

1940-luvun alussa Pola työskenteli kaupanhoitajana vanhempiensa kotikylässä Särkijärvellä, mutta käynnissä ollut sota tempasi mukaansa myös hänet. Jatkosodan alussa hänet vietiin Sorokkaan ja koulutettiin partisaaniksi vakoilemaan suomalaisia. Ja pian isän ja tyttären tiet kohtasivat.

Vuonna 1943 Pekka oli esikuntatehtävissä Paatenessa ja Pola lähetettiin kylään vakoilutehtävissä. Suomalaiset löysivät hänet, mutta hyvän peitetarinansa takia hän sai liikkua vapaasti. Pola vietiin tätinsä luo, jossa hän tapasi myös isänsä. Ilo oli molemminpuolinen, mutta Pekka alkoi epäillä Polan kertomaa tarinaa karkumatkastaan. Pola myönsi isälleen, että hänet lähetettiin vakoilutehtäviin. Pekka kertoi asiasta esimiehelleen ja tämä välitti tiedon edelleen pääesikuntaan. Pola joutui sotaoikeuteen, joka tuomitsi hänet kuolemaan.

Pekan esimies otti yhteyttä pääesikuntaan ja lähetti armahdusanomuksen Pekan ansioiden takia. Mannerheimin määräyksellä tuomio kumottiin ja muutettiin elinkautiseksi vankeudeksi. Sodan loputtua Pola luovutettiin takaisin Neuvostoliittoon, jossa hänet tuomittiin kahdeksi vuodeksi pak-

kotyöhön metsätyöleirille, koska hän oli antautunut viholliselle. Vapauduttuaan Pola palasi kotiseudulleen ja avioitui. Hän asui perheineen Petroskoissa ja työskenteli tarjoilijana. Pola tapasi sisarusiaan Suomessa useita kertoja.

Tiedustelijaksi isän jalanjäljillä

Savinaisen perhe evakuoitiin talvisodan sytyttyä monen lieksalaisperheen tavoin Kiuruvedelle Pohjois-Savoon. Isä Pekka ylenettiin vääpeliksi ja hän toimi partiojohtajana Hattuvaarassa tehden tiedustelumatkoja Neuvostoliiton puolelle. Tiedustelua rajan taakse jatkettiin myös välirauhan aikana molempina kesinä 1940–1941. Esimerkiksi kesällä 1940 Pekka johti sissipartiota kotimaisemissaan Seesjärven suunnalla.

Eräällä talvisodan sissiretkellä Pekka haavoittui vakavasti ja hänet toimitettiin sotilassairaalaan Pietarsaareen. Pekka kuitenkin toipui ja palasi muutamaksi viikoksi perheensä pariin Kiuruvedelle. Pekan tehdessä lähtöä Kajaaniin myös Pauli halusi mukaan. Hänet lähetettiin Kajaanista koulutukseen Oulun sissipataljoonaan. Myöhemmin koulutus jatkui Kajaanisissa.

Välirauhan aikana Pauli työskenteli eri tehtävissä Heikki Böösön omistamassa Lieksan Korjauspajassa. Sieltä Paulin tie vei isän

opastamana kuuden viikon tiedustelukurssille Kajaaniin, vaikka työkavereille ja kotiväelle Paulin kerrottiin olevan hitsauskurssilla. Samalla kurssille osallistui myös muita lieksalaisia miehiä, esimerkiksi Ville Simanainen ja Mikko Lukkanen. Marttinan sissien koulutuskeskus sijaitsi Rokanlammilla Kajaanin lähellä. Siellä Pauli tapasi myös Ibi Romanaisen, joka oli rakentanut lammen rannalle tilavat kämpät ja hyvän saunan.

Jatkosodan aikana Osasto Marttinan partiot suorittivat vihollisen selustassa yhteensä 75 tiedustelu- ja häirintäretkeä lähinnä Ruokajärven suunnalla. Ensimmäiset niistä tehtiin jo kesäkuussa 1941 siviiliasusteissa ennen sodan alkamista.

Pauli Savinainen osallistui ensimmäisen kerran partioon yhdessä isänsä kanssa kesäkuussa 1941. Tämä Stalinin kanavalle suuntautunut matka on saanut paljon julkisuutta. Partio tehtiin siviiliväasteissa ja saksalaisissa varusteissa, koska Suomi ei ollut vielä sodassa Neuvostoliiton kanssa. Pauli Savinainen on muistellut sitä Osasto Marttinan historiassa ”Olimme Päämajan kaukopartiomiehiä” sekä omissa muistelmateoksissaan. Partiomatkaa kuvaa myös Onni Palasteen kirja ”Siviilisissit Stalinin kanavalla”, jonka ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1973.

Partion johtajana toimi lieksalai-

nen kornetti (vänrikki), myöhemmin Mannerheim-ristin ritari, Jorma Hämäläinen, ja varajohtajana vääpeli Ukko-Pekka Savinainen. 16-miehinen partio kuljetettiin kahdella saksalaisella kuljetuskoneella Oulujärveltä Uikujoen itäpuolelle. Partion tehtävänä oli Stalinin kanavan sulkuporttien räjäyttäminen ja Muurmannin radan katkaisu. Saksalaiskoneet veivät sissit yli sadan kilometrin päähän suunnitellusta kohteesta. Sieltä sissit kulkivat kanavalle, mutta tehokkaan vartiointin takia sulkujen räjäyttäminen ei onnistunut. Muurmannin radalta

partio palasi Pieningän salon kautta Lieksan Inariin 11. heinäkuuta taivallettuaan kaikkine mutkineen 400-500 kilometriä.

Paulin seuraava partio suuntautui heinäkuun lopussa Ontajärvelle. Hän osallistui jatkosodan aikana 27:lle kaukopartiomatkalle. Lähes viisikymmentävuotias isä-Pekka teki lyhyempiä erikoistaitoja vaativia partioiretkiä, joista muutamia yhdessä poikansa kanssa.

Pauli Savinainen oli mukana maaliskuun lopussa 1944 Päämajan sodan ajan suurimmassa partiossa. Osasto Kalevan päämääränä

Pekka Savinaisen johtama ryhmä palaamassa Stalinin kanavalle tehdyltä sissiretkeltä 11.7.1941 (kuva SA-kuva, Sotasampo/Erik Jalmari Paavilainen)

oli heikentää partisaanien tukeutumisedellytyksiä hävittämällä vihollisen selustassa sotilaskäytössä olleet Suopassalmen ja Jyskyjärven kylät. Osasto kokoontui Lieksan Nurmijärvellä, josta siirryttiin linja- ja kuorma-autoilla Lietmajärven tienhaaraan Ontrosenvaaraan. Sieltä jatkettiin hevosilla ja hiihtäen kenttävartioon Nuokkijärven ja Uimusjärven väliselle kannakselle, josta varsinainen partiomatka alkoi.

Savinainen osallistui luutnantti Kaasisen joukkueessa Suopassalmen kylän lähellä olleen korsualueen valtausyritykseen, mikä ei kuitenkaan onnistunut ankaran vastarinnan takia. Vaikka Suopassalmen kylä poltettiin lähes täysin ja Suopasvaaralla sijainnut ilmavaltaventa-asema tuhottiin, iskun kaikkia tavoitteita ei saavutettu, arvioi Pekka Turunen teoksessaan ”Operaatio Kaleva” (2020).

Retken pääkohde Jyskyjärvi jäi tuhoamatta, mihin vaikutti keskeisesti osaston johtajana toimineen majuri Into Kuismasen haavoittuminen. Muutoinkin operaation suunnittelu oli myöhässä ja tiedustelu liian vähäistä eikä sitä tehty etupainotteisesti. Lisäksi osaston johtamisessa oli haasteita. Näiden seurauksena yllätyksen suoma etu menetettiin. Suopassalmella ei ollut varsinaista huoltotukikohtaa tai -keskusta.

Pako Ruotsiin

Rauhan tultua Pauli ja Pekka palasivat Lieksaan, mutta kaukopartiomiesten elämä ei rauhoittunut. Elettiin kevättä 1945; Pekka pidätettiin ja vietiin Lieksan poliisilaitokselle kuulusteluihin, joissa oli mukana myös neuvostoliittolainen majuri. Kuulustelut jatkuivat viikon päästä, mutta silloin Pekka oli jo kaukana.

Pauli oli siirtynyt monen muun partiotoverin tavoin töihin autokorjaamolle Ouluun. Myös Pauli joutui Oulussa kuulusteltavaksi. Hän piipahti kotonaan Lieksassa ja seurasi isäänsä jalanjälkiä Kemiin, jossa jo olivat Pekan lisäksi myös sisar Maikki, velipojat Ville ja Jaakko sekä Pekan tuleva vaimo Uljana Topi-poikansa kanssa. Pekan ensimmäinen vaimo oli kuollut heti sodan jälkeen. Kemistä pakomatka jatkui Torniojoen yli Ruotsiin. Lieksaan jäivät asumaan Heikki-veli sekä Anni-sisko miehensä kanssa.

Haaparannassa suoritettujen kuulustelujen jälkeen Savinaiset vietiin kokoamisleirille, josta perhe hajaantui eri tahoille. Pauli ja Ville matkasivat Eskilstunaan tehdastöihin, Maikki pääsi töihin hotelli-ravintolaan ja Pekka aloitti työuransa Ruotsissa maatalon renkinä. Varsin pian Pekka osti pienen maatilan ja hevosen ja meni savotoille töihin, jonne mukaan tuli myös Ville-poika. Karjanhoidon lopettamisen jäl-

keen myös Pekka oli hetken tehdastöissä, mutta ei viihtynyt siellä ja palasi takaisin tuttuihin metsätöihin.

Parin tehdastöissä vietetyn vuoden jälkeen koti-ikävä alkoi vaiwata Paulia ja hän palasi takaisin Lieksaan vuonna 1947. Hän meni naimisiin ja työskenteli tutussa autokorjaamossa 1950-luvun puoliväliin, kunnes muutti perheineen isänsä luokse Ruotsiin.

Pekan kunto oli alkanut heiketä vakavan sairauden takia ja läheisten apu oli tarpeen. Karjalan kansaa ja maata rakastanut vanha tiedusteluveteraani kuoli lokakuussa 1958 Karlskogan sairaalassa Keski-Ruotsissa.

Paulilla Ruotsissa vierähti 13 vuotta, kunnes paluu Suomeen oli ajankohtainen. Pauli työskenteli Ruotsissa eri tehtävissä metsurina, maanviljelijänä ja autokorjaajana ja asui perheineen eri paikkakunnilla. 1970-luvulta lähtien hän asui Pohjois-Karjalassa. Stalinin kanavan sissiporukan viimeinen jäsen poistui keskuudestamme joulukuussa 2009 Joensuussa.

Lähteet

Elfvengren Eero, Kosonen Matti, Laidinen Einar, Vihollisen selustassa. Päämajan tiedustelu Neuvosto-Karjalassa 1939–1944. Otava 2010.

Harjula Mirko, Venäjän Karjala ja Muurmanni 1914–1922. Suoma-

laisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1144. 2007.

Itä-Karjala. Itäkarjalaisten äänenkannattaja 16.2.1944.

Karjalainen 13.9.1938, 29.1.1944, 22.10.1958 ja 3.1.2010.

Keynäs Maija, Pekka Savinaisen haastattelu 1939, itäkarjalaisten kertomaa, vihko n:o 1. Karjalan Siivistysseuran Sampo-tietokanta.

Kortelainen Irja, Isä ja poika kaukopartiossa – Pekka ja Pauli Savinaisen sotamuistelmat. Mineriva-kustannus Oy 2015.

Kosonen Matti, Raja railona aukeaa – Tiedustelua Neuvosto-Karjalassa vuosina 1920–1939. Kustannusyhdistiö Ilias Oy. Joensuu 2001.

Palaste Onni, Siviilisissit Stalinin kanavalla. WSOY. Viides painos, Juva 2001.

Saarelainen Asko, Hukan hännän mitalla – Rajaseudun historiaa Lieksasta. Jyväskylä 2004.

Savinainen Pekka, Viimeinen partio. Joensuu 2004.

Turunen Pekka, Operaatio Kaleva – Päämajan kaukopartioiden suurin isku ja sen taustat. Atena-kustannus Oy 2020.

Vaara Pekka, Viena 1918. Kun maailmansota tuli Karjalaan. Docento Oy 2018.

www.geni.com

Asko Saarelainen

Isoäitini, muamoni Anastasia eli Nasti Kilpeläinen o.s. Gordeine

Anastasia Gordeisen elämästä ennen pakoa Suomeen ei minulla oikein ole tietoa, vain se vähä, minkä tässä nyt kerron. Nasti oli syntynyt Repolan Suulaansaareissa syyskuussa 1895. Tiedossa on yksi sisar, Maura, joka avioitui Luovutsaareen Onni Ivanoffin kanssa. Lienee ollut myös veli Olavi, joka hukkui. Toivoisin saavani tämän artikkelin myötä Repolan sukujen tutkijoilta lisätietoa isoäitini tarinaan ja sukuun.

Repolan alue veti 1900-luvun alussa työväkeä suurille savotoille. Sinne lähti myös nuori mies Matti Kilpeläinen (s.22.7.1887) Pielisjärven Kitsin kylästä ja pääsi metsätöihin

Kuvassa vasemmalta Matti Kilpeläinen, Heikki Leinonen, Olga ja Nasti-äiti sylissä Matti, kuvattu Lieksassa (Pirkko Topin kotiarkisto)

Kipon alueelle. Kipon naapurikylästä Suulaansaaresta löytyi morsian Nasti Gordeine. Nuoret avioituivat 17.3.1916 Repolassa ja asettuivat elämään Kipon karjalaiskylään, joka on nykyistä Lentieran kylää. Repolan nimismiehen vuonna 1920 kokoamassa asukasluettelossa löytyy nimi Matti Kilpeläinen, talollinen, isäntä, Kipo. Perheen ensimmäinen lapsi Olga oli syntynyt 26.6.1918. Toinen lapsi Matti syntyi 13.8.1921.

Repolan historiassa vuosi 1921 oli hyvin raskas. Alueen väestö, karjalaiset, saivat kokea kovia. Ja erityisesti Matti Kilpeläinen suomalaisena tuns pelkoa tulla pidätetyksi eli viedyksi. Äitini Olgan mukaan Nasti oli kertonut, että heiltä oli viety hevonen. Nasti odotti tuolloin toista lastaan. Tämän synnyttyä ja nuoren äidin vahvistuttua perhe saattoi lähteä pakosalle Suomeen. Päivämäärää rajan ylitykselle ei ole. Olga oli tuolloin vasta 3,5-vuotias, mutta hänelle oli painunut mieleen, että lähtiessä mummo itki kovasti

Nasti Kilpeläisen hautajaiset heinäkuussa 1931 Lieksan ortodoksisella hautausmaalla. Kuvassa leski Matti Kilpeläinen, lapset Matti, Olga, Aune ja Hilja. Kaksospojat Veikko ja Olavi ovat Pääkkösen tädin ja Manne-mummon sylissä (Pirkko Topin kotiarkisto)

ja pyysi ”jättäisitte es tuan Olgan minulle”. Matkasta ei ole paljon tietoa. Jalan tultiin ja äiti kantoi Matti-vauvaa shaaliin käärittynä sylissään. Perhettä vastassa Suomen puolella, uskoisin, oli Heikki Leinonen. Hän on talollinen Sokojärveltä ja Matin sisaren Siken aviomies.

Kilpeläiset asettuivat Lieksaan. He asuivat useissa paikoissa ja lopulta koti löytyi Lieksan Timitrastalta. Elämä asettui vähitellen ja lapsia syntyi lisää: Aune (1924), Hilja (1925), Ida (1928), kaksospojat Veikko ja Olavi (1931). Nasti-äiti menehtyi kaksospoikien synnytykseen. Poikavauvat elivät lyhyen elämän, toinen kuukauden, toinen

kaksi. Äitini Olga oli 13-vuotias ja hän kertoi Nastin sairastaneen ruusu-

Olen yrittänyt selvittää Nastin sukujuuria. Mikkelin maakunta-arkistosta sain asiapapereista seuraavan tiedon: Anastasia Juudaantytär, os. Timofejef. Kipon asukasluetteloon on kirjattu nimi Anastasia Marian tytär, os. Gordeine. Syntymäajat molemmissa ovat samat.

Kaikesta tiedosta kiitollinen:
Pirkko Topi, os. Nessling, Olga Nesslingin (os. Kilpeläinen) vanhin tytär Helsingistä.
pirkko.topi@outlook.com

Lea Tajakka, iänellä itkijä

Olinhai mie kuullu lapsena iänel itettelyö pruasniekoil. Dai olin kuunnellu aigahisena entisien itkijöin iänityksie nauhoil da luguu heän eloksesta. Vain en tietäny sitä kummuo vuottuo, jotta itku löyteäki minut.

Miul oli muamo männy tuonilmasih sinä vuonna, häi läksi 1.1. 2014. Keviäl mie mänin Pörsämön kalmistoh aigomuksena käyvä Pedri Shemeikan hauval, da siidä lähtie eilleh miun buabon i diedon hauvval Hoilolah. Pedrin hauval kun kyyristyin, rubei miul mieli tabai-lemah aivin kuin jongimoista hyreksintiä. No, mie jongu aigua siin kyyzistelini. Siit lähin autol ajamah dai käin toizelki kalmismual, arvelin, vien tervehyzie siellä sinne, dai oldihai myö käyty Pörsämös miun pienenä olles niinä kerdoina. Ka, hyreksintyä vain nossatteloo. Siit kun nouzin tuas autoh, algaa noussa mius sisäl sanoi da nouzevu, vuoroin laskevu iäntä dai silmät kyynellytäh. Silleh mie ajelin monda kilometrie. Se oli miun enzmäine oikie itku. Mie vain kundelin, kulleh itku nouzoo i vähä vähässäh ellensin, jotta tämähäi on iänel itkuo. Sil kerdua sävelkulku oli kaikista aijointa.

Sen jälgeh mäni jongi aiguo. Sit mänin iänel itkun kurssil. Pirkko Fihlman käi Jovensuus kurssie pidämäs 2015. Siel oli toše Emi-

lia Kallonen mugana. Kurssil mie sain tunnustella, minkämoista on iänel itkie silleh, jotta on kuulijoi. Myöhembäh jongu vuuven piästä käin toisel kurssil, sidä ohjai Liisa Matveinen Kuhmon Sommelos. Siin kului välis vuozie, millon mie itettelin harvakseltah. Se vain nouzi tietyis kohis... Konza oli tuttava kuollu, konza käin omien hauvvoil, konza tuas luajin itkusanoi muun perehen libo sugulazien eloksen kohtih. Yhten kertua itettelin Suis-tamolki vanhas kalmistos Matjoi Plattosen hauvval, toizel kerdua Pörsämös Pedrin hauvval, kerran oldih Jovensuus pidämäs Dimitrin suavattua, da siel mie itettelin entizien sustamolasten hauvvoil, toitze tuas buabon hauvval Iislames, yhen kerran miun izobuabon hauvval Sukeval. Pari kerdua olen itetellyn seuroiski, yksi kerdua oli miun omakundasten suurembi muistamine, kun kaikkie heitä muisselin yhes tukus, pari, kolme kerdua tuas olen suanu kertua itkuis kuulijoi. Dai, hosbodi, itettelinhäi mie sugujuhlilki... Pienessarras da Suistamon kirikös käi kumma, kun ykskai

algoi vain silmävetyzet norottamah. Omas mieles mie en itkenny luavunnii, vain minkäbä tiet, kun silmis vain vezi valuu, valuu vaikka kuinka äijä. Mie muissan, kun Kokkosen Juhani katzuo äimisteli, jotta on ehki tundeheh tuo naine Karjaluo katzomas. Se oli itkuo ilman muallista itkuo. Voizigo sanuo, hengen itkuo. No, sil kerdua en iäneh sanoi itkenny, kunhai vain olin siin itkuvirras.

Miul on joga kerda ollu targietä, jotta itku nouzoo oigies azies. On azieloita, mitkä vuatii itkun. Se azie rubie tegemäh itkuo sisäl. Se synnyttää sanoi dai se synnyttää sävelkulgua. Samal siin hengäelöo azie-ta ulos. Sanoi tuloo niin kauvvan, kuni itku on tullu loppuh. Niin kui Pienessarras, itku ei lopu ennekui se on tuonnu jongi ulos, täs tabavukses viel ei mih tahto ulos vain sanoin sisäl, muodoh suakka, sinne johkin annettavakse... - Tämä azie ongi jo sen verran iso azie, jotta siidä pidäis erikseh huastoa. Joga tabavukses, olipa miun itkusanat kirjutettui libo joku kerda suoratoistuogi, niin niidä ei tie mieli nyhtie omaksi lystiksi libo näytettäväkse. Miul on ylen targie se aito olemine sen azien iärel, minttäh itku nouzoo, dai mille, mih itkie. Tavalleh ei silmävetyzie monda tippasta valu, toizinah tuas valutteloo jongi ver-ran libo äijän.

Sit mie olen tehny erikseh moisen ”kiitositkun” tabasen, tahi oi-

giestah kunnivoittavan da muistuo vualivan itkun, midä voin itkie vaik karjalazien kalmoil käyvvves. Siinä mie muissan perindeentaidajie da karjalazten ozuo dai taivalda tämän ilman alla, dai vualin hejän muistuo.

Toizinah mänöö aigua, ei nouze itkuo - ka sidhäi mänöö. Minttähbä sitä itkemäh, kuni ei ole azieta. Sidhäi ongi hyvä, kun vain sua nagra-tella. Sit toizinah on jogu hetken luadu, konsa ollah likel heän luontuo da luatua. Hyö ollah edesmennehet aivin kuin likembänä, muiston vualimizen aigah. Dai sithäi tuloo niitaki kertoi, jotta on jogu muu eloksen iso azie iteteltävänä ilmoil.

Sidähäi mie en tiijä, midä kai nygyaigaset ihmiset moizes duumua. Ka, duumatkah hyö midä tahto. Jotku suattaa männä pagoh da pidiä metelie, kun ei kärsitä seisavuttuo itkun iärel. - Mie joz kundelen, midä miul miun buabon silmäset, midä evakkokyynel buabon silmänurkas huastaa, tai midä miul syvämme ezivanhembat lauzuu, suatan mie kuulla: ”Iänel itkendiä elä heitä.” Senttäh mie hil’lakaseh sidä uarretta pitelen miun pienes pärevakkases.

Lea Tajakka

Repola-seuran hallituksen uusi jäsen Antti Holopainen esittäytyy

Tutustuin Repola-seuran toimintaan Tampereella vuonna 2016 pidentyissä suomalais-venäläisessä kulttuurifoorumissa. Traektoria-säätiö oli käynnistänyt Repolan Haukkasaassa kylän kulttuuriperinnön elvyttämishankkeen. Tämä moskovalainen säätiö etsi yhteistyökumppaneita Suomesta. Edustamani Elma-osuuskunnan Via Kalevala 2016-2035-hanke ja Repola-seura ilmoittivat tuolloin halukkuutensa yhteistyöhön.

Kävin ensimmäisen kerran Repolassa vuonna 2017 Repola-seuran bussimatalla. Tuolla reissulla pääsin käymään Haukkasaassa, samalla kuin tutustuin Repola-seuran aktiivijäseniin. Antti Pottonen halusi Riverian eräopasopiskeli-

jana tehdä koulutukseensa kuuluvan opinnäytetyön Haukkasaaseen suuntautuvasta talviretkestä. Se toteutui ja sillä reissulla Antin porukka valmisti ensimmäistä yhteistä kesäretkeämme Haukkasaaseen vuoden 2018 kesäksi. Saimme ryh-

män koottua ja tämä matka tehtiin heinäkuussa Lieksan Inarin kautta. Näistä kahdesta retkestä alkoi yhteistyömme Repola-seuran aktiivien kanssa.

Seuraavan retken Haukkasaaseen teimme vuonna 2019 Traektorian talkooleirille. Suunnittelimme seuraavalle vuodelle jatkoa, mutta sen toteuttamisen esti korona. Korona saattaa estää matkustamisen Repolaan vielä tänäkin vuonna. Aiomme korvata tämän vuoden fyysisen matkan ”virtuaalimatalla” yhteisen etäseminaarin muodossa, jos rajat eivät avaudu vielä heinäkuuhun mennessä. Pitkän tähtäimen tavoitteenamme on saa-

da aikaan Lönnrotin polut heräämään henkiin Lieksasta Repolaan ja sieltä edelleen Vienan Karjalaan. Koronarajoitusten aikana valmis-taudumme Repolan matkailussa ja kehittämishankkeissa koronan jälkeiseen pitämällä yhteyksiä venäläisiin yhteistyökumppaneihimme etäyhteyksien välityksellä.

Näen, että Repola-seuralla tulee olemaan kasvava ja merkittävä rooli alueen suomalais-karjalaiseen kulttuuriperintöön pohjautuvien matkailupalvelujen elvyttämisessä.

Antti Holopainen, toimitusjohtaja, Osuuskunta ELMA, Lahti

Repola kytkettiin nettiin

Repolan asukkaat ovat saaneet käyttöönsä nopean verkkoyhteyden, kun asuintaloja on kytketty valokaapeliverkkoon Rostelecom-tietoliikenneyhtiön toimesta. Myös hallintorakennus ja koulu ovat saaneet uudet yhteydet, kertoo Repolan kunnanjohtaja Marina Sedeletskaja Karjalan Sanomien uutisessa 3.3.2021. Terveys- ja paloaseman liittäminen tehdään Venäjän digitaalitalous -kansallisoikeudellisen mukana myös tänä vuonna. Nyt asukkaat voivat esimerkiksi varata sähköisesti vastaanottoajan lääkärille Mujejärven ja Kostamuksen sairaaloihin.

Vuosikokous pidettiin Joensuussa 27.3.2021

Kokouksessa oli läsnä 9 jäsentä. Puhetta johti Olli Lehtinen. Hallitukseen valittiin uusina jäseninä Jyrki Kyöttinen ja Antti Holopainen. Puheenjohtajana jatkaa Ville Pönttönen.

100 vuotta sitten – Uutisia Repolasta 1921

Uusi Suomi 13.3. Repolan kunnan yleinen kansalaiskokous liittyä Karjalan autonomiseen alueeseen vasta sitten, kun on aivan yleisellä, yhtäläisellä ja vapaalla äänioikeudella kysymyksenalaisen alueen perustava kokous muodostettu. Päättöksen puolesta äänesti 76 osanottajaa ja sitä vastaan 22. Puolueettomia oli 21.

Karjala 1.4. Bolshevikisotilaat saapuivat Porajärvelle v. k. 22 päivänä. Sotilaita oli ollut noin 30 ja olivat varustetut kivääreillä ja kuularuiskuilla. --- Sotilasosasto on sulkenut rajan Suomeen päin ja julistanut kiellon, että kukaan Porajärven kuntalainen ei toistaiseksi saa poistua alueelta. --- Ellei Suomesta saada, viljaa, ovat paikkakuntalaiset pakotetut pyrkimään rajan yli Suomen puolelle.

Iltalehti 8.4. Repolan ja Porajärven edustajat P. Kyöttinen, I. Fadjonen ja M. Borissainen kertoivat, etteivät ole voineet saada mitään tietoja Porajärven kunnan tapahtumista. Repolassa bolshevikit olivat saapuneet toissa iltana Omelian kylään. Repolan miliisi ja kunnallisviranomaiset siirtyneet Repolan kirkolta 3 peninkulmaa länteen Koropin kylään ja sitäkin seuraavaan Kolvasjärven kylään. Tällöin tarjoutuivat bolshevikit neuvottelemaan. Miliisin esikunta valtuutti neuvottelijoiksi miliisipäällikön, vänrikki J. Romanaisen sekä kunnallislautakunnan puheenjohtajan F. V. Netshäisen ja maanviljelijä Vasili Karhun. Bolshevikit vaativat Repolan ehdotonta alistumista sekä miliisin aseiden riisumista. --- Repolan kunnan useimmat johtohenkilöt ovat siirtymässä Suomen rajaa kohden. --- Kunnallislautakunnan esimies maanviljelijä F. V. Nelshäinen ja miliisin päällikkö vänrikki J. Romanainen vangittu bolshevikien toimesta vii-

me yönä Repolan kirkolla. --- Tasavallan presidentin johtaessa käsitteli hallitus eilen tapahtumia Repolassa ja Porajärvellä.

Karjala 9.4. Aamuyöstä saapuivat Lieksaan Repolan miliisit ja elintarveviranomaiset. Evakuoitaessa on pelastettu kaikki kunnan arkistot, rahastot sekä elintarvelautakunnan arkistot ja rahastot y. m. Kaikkien Repolan kansakoulujen ja alkeiskoulujen opettajat ovat suurimmaksi osaksi saapuneet Suomeen.

Karjala 29.4. Repolassa ja Porajärvellä suoritettaviin uittotöihin tarvittavien suomalaisten työmiesten pääsemiseksi rajan toiselle puolelle on sisäasiainministeriössä valmistettu joukkopassi noin 735 miehelle, jotka menevät toiminimien Suomalainen Puuliike oy., Wahl & C:o, Gutzeit & C:o, Diesen Wood & C:y ja Salmin lauttausyhtiön uittotöihin.

Savonmaa 16.6. T. k. 9 p:nä saapuivat Lieksaan kaikki rajan takana uittotöissä olleet suomalaiset työmiehet, jotka bolshevikit olivat aikaisemmin pidättäneet panttivangeiksi, vaatien ennen heidän luovuttamistaan takaisin kaikki Repolasta ja Porajärveltä Suomen puolelle tulleet pakolaiset sekä heidän tuomansa arkistot.

Kouvolan sanomat 9.7. Karjalan pakolaisten Lieksan kokous päätti pyytää Suomen hallitusta järjestämään pakolaisia varten eri paikkakunnille iltakouluja omakielistä opetusta varten. Samalla kiitos päätettiin osoittaa Amerikan Punaiselle Ristille.

Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. digi.kansalliskirjasto.fi

Hallitus 1.3.2021-28.2.2022

Ville Pönttönen, *puheenjohtaja, taloudenhoitaja*,
gsm 040 5111 560
Kauppakatu 10a A 1, 80100 JOENSUU
ville.panttonen@gmail.com

Lea Tserni-Puittinen, *sihteeri*,
gsm 050 5204121
Kylänlahdentie 24, 81810 JAMALI
leatserni@gmail.com

Valentina Afanassieva, gsm 040 716 5151
valentina.afanassieva@elisanet.fi

Antti Holopainen
antti.holopainen@elamysmatkailu.fi

Antti Pottonen,
pottonen@gmail.com

Jyrki Kyöttinen
jyrki.kyottinen@welho.com

Jorma Turunen, gsm 050 044 5444
Lohenevä 1 b, 02170 Espoo
jorma.t.turunen@gmail.com

Hallituksen ulkopuolinen jäsens sihteeri
Päivi Kiiskinen, gsm 050 511 6580
Kiehiskuja 3, 80140 JOENSUU
paivi.kiiskinen1@gmail.com

VUODEN 2021 JÄSENMAKSU

Repola-seuran vuosijäseniä pyydetään maksamaan 25 euron jäsenmaksu kesäkuun 1. päivään mennessä.

Muistakaa merkitä VIITENUMERO yllä olevasta osoitetarrasta.

**Repola-seuran tilinumero on IBAN-muodossa
FI05 5354 0420 0466 26**

Vuosikokous päätti pitää jäsenmaksut ennallaan:
vuosijäsenmaksu 25 €
ainaisjäsenmaksu 200 €
kannatusjäsenmaksu 100 €